

Workshop 5: Mondiale Instellingen

Probleemstelling

De wereldeconomie ontwikkelt zich op een scheve en chaotische wijze. In termen van “wereldbestuur” zijn er vier grote problemen:

- Soevereine staten voeren op allerlei terrein (nationaal) beleid. Maar door de steeds sterker wordende onderlinge verwevenheid, vooral economisch, is zo’n beleid voor veel grensoverstijgende vraagstukken alleen effectief als het internationaal gecoördineerd wordt. Dat geldt met name voor een aantal zeer urgente vraagstukken. Instellingen waarin die samenwerking vorm moet krijgen ontbreken of zijn te zwak.
- De dienst wordt thans veelal uitgemaakt door economische multinationale machtsconcentraties, die in een neoliberal politiek klimaat alle kans krijgen. Zogenaamd “vrije markten” geven aan deze belangen de sturing van de economie in handen veelal tot schade voor fundamentele waarden en algemene belangen op lange termijn, waarvoor deze markten “blind” zijn.
- Rijke staten gebruiken daarnaast hun dominantie door arme landen hun wil op te leggen. Er is geen “level playing field”.
- De zwakke publieke bovennationale besluitvorming die er is, wordt niet democratisch gelegitimeerd.

Hoe nu toe te werken naar een beter mondiaal (economisch) bestuur ? Vier vraagpunten: Primaat van de politiek: “nationale belangen” versus “algemeen belang”?

Politici hebben een sleutelrol. Omdat zij verantwoording schuldig zijn aan hun kiezers, is het noodzakelijk dat het inzicht doorbreekt, dat een beter mondiaal bestuur op de lange termijn in het belang is van allen. Dat inzicht moet ook nog eens vertaald worden in politieke strategie, en daarbij doen zich kolossale dilemma’s voor. Er zijn tegenstellingen tussen nationale belangen, die op korte termijn onverzoenlijk lijken. Is het een juiste aanpak om de aandacht vooral te richten op de convergerende belangen op lange termijn ? In hoever worden daardoor compromissen mogelijk voor huidige conflicten, en blokkades weggenomen voor vruchtbare samenwerking, op de duur uitmondend in een beter mondiaal bestuur ? Is het multilaterale onderhandelingproces van de WTO een goed voorbeeld, maar dan gericht op wat Joseph Stiglitz “Eerlijke Globalisering” heeft genoemd ? Er is duidelijk een geopolitieke verschuiving gaande. Arme landen krijgen meer macht . En tal van ontwikkelingen (zoals de klimaat-, de voedsel-, de water- en de kredietcrisis) laten een onherroepelijke lotsverbondenheid van de mensheid zien. Wat willen we met deze aarde, waar wil de mensheid naar toe ? Het risico van een groeiende chaos lijkt aanwezig. Is mondiale samenwerking niet in het “verlichte eigenbelang” van allen, ook van de rijken, de rijke landen ? Kan een duurzaam leefbare aarde tot stand komen zonder gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en deling van macht ? Wat is de rol van de Verenigde Naties ?

Toetsingskaders voor “duurzame” markten en “duurzame” ondernemingen ?

Vergeleken met de vele beslissingen die mensen op nationaal en lokaal niveau nemen zullen de beslissingen van mondiale instituties in aantal uiterst gering zijn. Echter zij kunnen wel

kaders bepalen voor de vrijheden, waarover nationale overheden en particulieren kunnen beschikken. Die vrijheden dienen getoetst te worden aan het algemeen belang: een duurzaam leefbare aarde. Twee zaken lijken van cruciaal belang in zo'n benadering:

- (a) Sociale en ecologische kosten dienen in marktprijzen tot uitdrukking te komen;
- (b) Concretisering van "duurzame leefbaarheid" wordt naar landen gedifferentieerd.

Nationale overheden en maatschappelijke bewegingen hebben elkaar nodig en zouden nauw moeten samenwerken. Mondiale instellingen, zoals de WTO, dienen zo hervormd te worden, dat het proces van internalisering van ecologische en sociale kosten wordt ondersteund.

Naar een World Treasury ?

Voor economisch wereldbestuur kan men misschien leren van instellingen, waarover een goed geregeerd land beschikt. Dat zijn een centrale bank voor het geldwezen, banken voor investeringen, en een ministerie van financiën voor lopende uitgaven. Naast een hervormde Wereldbank en IMF (een nieuwe wereldreserve valuta) zou er zo iets dienen te komen als een Wereldschatkist die grote investeringen mogelijk maakt in armoedebestrijding, gezondheid (Millenniumdoelstellingen), klimaatbeheersing en –aanpassing etc., gedeeltelijk gedekt door internationale belastingen, gedeeltelijk gefinancierd door verantwoorde geldschepping, vanwege de grote werkeloosheid (wereldwerkgelegenheidsplan gericht op duurzaamheid)

Democratische legitimering en actie van onderop ?

Uiteindelijk zullen mondiale instellingen moeten rusten op de waarden- gemeenschap die is aangegeven in de documenten en beginselen van de VN. Overheden en mondiale instellingen moeten zich voortdurend daaromtrent voor het forum van de wereld- publieke opinie verantwoorden. Dat vergt krachtige actie vanuit de (inter)nationale bewegingen.

Aandachtspunt is de vertegenwoordiging van arme landen in het IMF, de Wereld Bank etc, hun onderhandelingspositie, grotere openheid, versterking van de macht van parlementen, mogelijkheden om de rechter in te schakelen, en bijv. op basis van mensenrechtenverdragen juridische procedures te beginnen, ook waar het de sociaal-economische rechten betreft.

Moderator: Piet Terhal